YMDDIFFYNIAD

M. 1481

Rhag-pla o SCHISM:

NEU

Swyn gyfaredd yn erbyn neullduaethau yr Amſeroedd. A dynwyd allan o Ragſcrifenadau yr Apoſtolion gan mwyaf: allan o waith St. *Paul*, a St. *Jud*.

Yn dangos trwy yſpyſrwydd goruchel, i ba gyfriw bechodau a pheryglon, ofnadwy y ſyrthiant hwy, y rhai a rêd allan or Eccleſia i *Schiſm* neu rwygiad. Ac o ba fath gynneddf melldigedig ddamnedig ydyw y gwyr a demptia, ac a awenia ir cyfriw neullduadau.

Cyfeithiad *R. V.* Eſc.

---

1 Cor. 11. 18, 19.

Yr ydwyf yn clywed fod ymrafaelion yn eich myſc chwi ac o ran yr ydwyf yn credu.

Canys rhaid yw bod Hereſiau yn eich myſc; fel y byddo y rhai cymeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

Tertul de præſc. adv. Hær.

Nec tamen ideo bonum hæreſes quia eſſe eas oportebat quaſi et malum non oportuerit eſſe, nam et dominum tradi oportebat ſed væ traditori.

Printiedig ynghaer Ludd gan *Joa. Streater*, tros *Philip Chetwinde*, 1658.

BODLEIAN
P
30 JUN 1966
LIBRARY

At y Darllenydd.

YR *Awdur a amcanasai yr ymddiffyniad hwn yn vnig megis yn chwanegiad at ei Lawlyfr. Mal y byddai Antidot neu ſwyn gyfaredd yn gyſtal yn erbyn y newydd-dra* Schſmatigaidd *a* Phabeidd-dra, *yr hwn er bod* Humor *yr amſeroedd yn fawr yn ei erbyn, etto y llall aeth yn* Epidemical *yn heintglwyf yr amſeroedd. Eithr oblegit y dichon ddymuned, a chael budd oddiwrth hwn, y rhai nid oes vddynt ar* Ymddiffyniad *or blaen yn y llyfr hwnnw allant (os gwelant yn dda) rwymo gyd ag efo y Swyn gyfaredd newydd yma: Fe printiwyd ef felly yn y cyfriw* Ddalen *y gellir ei chwanegi atto neu i adael or neullduo.*

Rhwygedig crogedig.

Mal y gallo wneuthur mwy daioni y gwnaed hynny. A llawer (yn ſiccr) a wneiff, oni fetch a pin yſcrifen yr Awdur daro r nod y Lefelodd *ef atto. Ac na bo mwy buſtl iw gael ynghydwybod y darllenydd, nag yn ei* ingc *ymtau canys nid cyffroi i ddigio, ond lles buddiol a ewyllyſiai, ac oni bydd dyn a chariad iddo ei hun, i drechu y gwirioneddy mae yn gobeithio yma bethau i ortrechu mwy, nag y digio ei eirian.*

Yn ddarn gyfaddas y mynnai ei gael ef iw Lyfran *ac iw* feddwl. *Yr hyn a lefara a genau* Pacian: Christianus mihi nomen, Catholicus cognomen: (*nid Rhufeiniaidd yw ef, ond Cristion Catholic;*) *Ac oddiwrth yspryd St.* Basil, Yn hynny y mae, mal yr oedd erri-oed, a thrwy Ras Duw, a fydd fyth fel y mae. Ac yn Attolwg i ti ac i bawb oll yn yspryd St. *Paul*, yn enw yr Arglwydd Jesu Grist, wneuthur ac i sod sel y dylych, *ddywedyd o bawb o honoch yr vn peth, na byddo Schismau neu ymbleidio yn eich plith, eithr bod wedi eich cyfan gysylldu, mewn vn feddwl ac vn farn. Bod or meddwl ar yspryd hwn ynot ti, ac yntau ydyw ewyllys a gweddi.*

Christion yw fy enw cyffredin cyfenw.

Carwr y Cristian neu

Philo-Christianus.

Ym-

Ymddiffynniad rhag

pla o *Schiſm*, neu ſwyn gyſaredd yn erbyn neullduaethau yr amſeroedd a dynnwyd allan o ragſeriſennau yr Apoſtolion gan mwyaf allan o waith St. *Paul*, a St. *Jud*.

Rhyf. 16. 17, 18.

Ac yr wyf yn attolwg i chwi frodyr, graffu ar y rhai ſyn peri angydfod, a rhwyſtrau, yr erbyn yr athrawiaeth a ddyſgaſoch *chwi, a chilio oddiwrthynt.*

Canys y rhai ſy gyfriw, nid ydynt yn gwaſanaethu ein Harglwydd Jeſu Griſt: eithr eu bol eu hunain, a thrwy ymadrodd teg a gweniaith yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.

Jud *ad* 19.

Y rhai hyn yw y rhai ſy n eu didoli eu hunain, yn anianol heb fod yr yſpryd ganddynt.

OS St. *Paul* gan hynuy a St. *Jud* a ſyddant Farnwyr Didolwyr a nodir am wyr a walanaetha eu bol o flaen Criſt, o daſodan gwell a theceach nai calonnau, a'mwy o gig drwg ynddynt nag o *yſpryd* da: Wedi ffurfio yn-

ddynt enaid anifail yn hytrach nag enaid Cristion. Etto y mae St. *Paul* yn dyst a Duw ei hun yn farnwr, nyd ydyw pob vn am ddidolant (neu am neullduant) yn ddidolwr allan o law ; Canys y mae Duw yr hwn a wahardd bob pechod, yn gorchymyn math ar ddidoliad——— *Ymddidolwch medd yr Arglwydd* Ἀφορίσθητε.

2 Cor. 6. 17.

Mal gan nynny na wneler cam a neb, ond cael or talcen euog ei *Losci*, ar dieuog yn ddiangol oddiwrth y rôd hwnnw o wradwydd, rhaid i ni roi rhagoriaeth yn orau yngoleuni Gair yr holl alluog Dduw. *Deuwch allan o honi fy mhobl fel na byddoch gydgyfrannogion oi phechodau ac na daerbynioch oi phlauau hi.* Dyma lef or nefoedd, wrth oleuni yr hon y gwelwn, os rhyw le nen Ecclwys a fydd yn *Babilon* (bydded yn *naturiol* neu yn ddirgel, yn *Caldea* neu yn yr *Ital*, pa vn neu ple bynnac y bo) *hynny yw* os cynnydda yn gorph mor llygredig, a chwedi ei chlwyfo cyn belled a chamwedd ac a drygioni, mal na allom heb bechod a phla ein *Corpholiaethu* an cymuno ag yhi, allan rhaid i ni fyned y mae Duw yn ein galw i ddyfod allan. Ac yno heb perigl yn y byd, nag o *annfudd-dod* vchel ir holl alluog Dduw, na *dinistr* i ni ein hunain y mae yn rhaid *symudo*. *Ewch allan ciliwch allan*, (megis am eich hoedloedd) ie yr hyn sydd (neu a ddylai sod yn swy) *eni fynnwn ni ein torri ymaith yn ei hanwiredd hi*, rhaid i ni frysio ymaith mal y carom ein eneidau.

Dad. 18. 4.

Jer. 50. 8.

Y nôd cyffredin o Schism, y mae y rhai o Rusain yn ei roddi i ni, yr *Adgyweiriedig* (am symud oddiwrthynt hwy) nid yw yn argraffu mwy, ar ben doeth, o *gywilydd*, nag yw hauarn oer yn briwo. Nes y dangosont (trwy eglurweh gwell nai eu hun eu hun) na ymadawsont hwy oddi wrth y purdeb dechreuol ar gosodiad iachus ar cyflwr o Ecclwys Gtistnogawl, an bod ninnau heb ddychwelyd iddi. Ac na synnem ni vddynt nwy syned yn ol gyd a ni, ac na chynnwyswn vddynt hwy ddysod lle yr *aethom* ninnau: A pa bryd bynnac y golodant droed i ddychwelyd ir hên burdeb hwnnw, na byddwn ni allan o law yn barod i gysarsod ac i gysylltu *dwylaw* a glinian gyd ac hwynt hwy. Ac ar ddan, *dwylaw*, a *chalonnau*, vno eneidiau a chyrph ag hwynt, yn yr vnrhiw Ecclwys a chyd a hwynt, a phawb oll mewn cymun gyd ag hwynt.

A phrofant. Na ymddarostyngwn ni ir vnig eli a meddyginiaeth i *Schism: Cymansa* rydd *Gyffredin*, pa bryd bynnac y galwer gan wyr dihawl a didueddol i vnrhyw blaid, i syned rhagddynt yn ol rheolau Cristhogawl, ac eglurwch i wrando ac i ddibennu yr ymrafaelion or ddeutu, ac i ddatcan cyn belled yr aethont ar gefeilorn, ac ydylent ddychwelyd, ac yn ol hynny iw *trefnu*, ai *heddychu*.

Yn ol amser y fren. mari y Papistiaid yn hir a ddeuai in hecclwys ni nes i (pius 5. ai darw eu cornio allan) nid mal Cymansa Trent. nid oedd na chyffredin na didueddol.

Wrth hyn y Barna Duw ar Byd, pwy swyaf a gâr ac a wna *Schism*: hwynt hwy o sewn, ai nyni allan o Ecclwys Rusain.

Ac yma galwer yr hen Dadau a grawndawer, am *Dystion*, ni osododd neb allan *natur* ac *euogrwydd Schism* mewn arwyddion *cywirach* ac *hynottach*. Hwynt hwy ai gwahanredant oddiwrth *Heresi* mal hyn: Heresi yw ymadawiad a gwirioned Ecclwysawl, hyd at dorriad y *ffydd* Gatholic, eithr *Schism* yw torriad yr vndeb Ecclwysawl, ac ymado a *Chariad* Cristnogawl felly y mae St. *Jerom* yn ei roi allan: *Heresi* a faentimia opiniwn gwrthnysig yn yr Ecclwys, eithr *Schism* a wna neullduaeth oddiwrthi. Ac felly y mae St. *Awstin* yn rhoddi y rhagoriaeth; *Heresi* sydd yn blaid or rheini a ddylynant lawer o ffyrdd, eithr *Schism* neullduaeth or rheini ydynt yn myned ar ol *vn* ffordd. Ac am hynny nid amriw ffydd, ond gwahanu Cymun gyd ag ef, sydd *Schism*. Pa vn bynnac ai gyda, ai heb Heresi, (mal y mae Schism yn fynych, yn *gymar* yn *blentyn* yn *fam*, a llawer amser yn ddieithr iddi) y maent bob amser yn rhoi euogrwydd, Schism, ir cyfriw dorriad ar gariad. Gan wneuthur yr vndeb hwnnw yn *amlygyn* ac yn *fatter* o honi, ar torriad yma yn lluniol *ffurf*.

Mal hyn y catas St. *Cyprian* ei ryddhau oddiwrth *Schism* trwy farn y Gymansa o Carthago (er na chafas ei farnu yn ddieuog o feiau erail) am ei fod ef ei hun yn cadw Cymun gyd ar Ecclwys *Gatholic*, ac (er nad oeddynt oi feddwl ef) heb gadw neb oddiwrthi. Eithr yn yr ail Gymansa o *Constantinobl*, fe ai bwriwyd hwy yn euog, (trwy leferydd ac ewyllys Cyffredin 150 or Tadau) yr

rhai

rhai ni chadwafant Gymmun ar Ecclwys, et eu bod yn ddifai ond hynny. Yr eglurwch oedd yr vnrhiw fath ac or blaen. Megis na wnaethont mo bob didoliad yn *bechod*, oddiwrth pa *corph* bynnac; felly ni wnaethant mo bob gwahaniad, yn *Schifm*, oddwrth bob rhyw Ecclwys, pa fath bynnac, eithr an-nyledus ac anghyfion vn, oddiwrth oll, neu oddiwrth vnrhyw.

Os gan hynny neullduol Ecclwys (canys y *gyffredin* ni eill, a honno nid Ecclwys *Rufain* yw), os y hi, neu vnrhyw, o fod yn Gatholic a dry yn *Heretic* mewn ffydd, ac o vn *fanctaidd*, a ddaw yn *wrthun* ei Addoliad, ei gadael hi nid yw *Schifm*, o herwydd nid *ymadawiad* ond *dychweliad* ir lân Ecclwys Gatholic ydyw. Ac nid yw hyn wneuthur rhwygiad yn y corph, ond i echel haint oddiwrth yr aelodau. Na, cyfundeb a chyd-gyfranniad ar cyfriw Ecclwys, fydd fradwriaeth yn hytrach yn erbyn y *pen*, na chymmun ar *corph*. Ac i ymwrthod ar cyfriw *gefeillach*, nid yw *wneuthur*, ond gwelhau, ac iachau *torriad*. Ac am hynny yn erbyn achwyn *Rhufain* am roi *Schifm* yn ein herbyn ni am adael eu cynylleidfaoedd hwynt, ein Hatteb a ddichon fod, mai yn erbyn yr *Arianiaid* nid *enoc*. Megis y tynnodd yr *Escob* ei achos o ddidoliad a rhagoriaeth oddiwrth *y Donatiftiaid*. *Nyni gan gadw r Ecclwys (trwy ras Duw) a barhawn yn mher ffaiddlan ffydd a chymmun y Tadau: ac ni ddidolwn oddiwrth yr vn, ond yr rhai ni wnant felly.*

Na

Na, ein *ymadiad* ni a haeddai fawl am wneuthur yn dda. Os hwy a ddanodant i ni ballu on vfudd-dod oddiwrth y *gadair* Apostolaidd, yn yrhon y maent yn profi ac yn *dadlen* fod *rhill* wastadol o Babau cyn llynol i St. *Peter*. St. *Hierom* ac *Irenens* a gaiff roi *ail atteb* trosom ni. Nid yw yr Ecclwys yn gynnwysedig mewn muriau neu waliau, onid mewn seiliau o ffydd. Ac am hynny rhaid i ni vfudd-hau ir offeiriadau hynny, yr rhai gydat Escobion a ddaethont ar ol, a dderbyniasant ddawn y gwirionedd. Onide nid oes dim pechod neu Schism yn ein ymadawiad ni oddiwrthynt hwy, ond yn eu gwaith hwy yn gadael seiliau y ffydd.

Scries.

Ac o herwydd ein bod ni o Ecclwys mor ddedwyddol, a synwyr-ddoeth wedi ein glanhau an iachau or llygredigaethau hynny o *Rufam*, (mal yr ydym yn sefyll wedi ein gosod ar ein hên sail an llawr) Am hynny y neullduolaethau presennol, ar gwahaniadau ynddi ydynt yn eglur wrthun a drygionus. Ac y maent hwy yn fyddar ac yn ddall y sprydol, nad ydynt yn clywed ac yn gweled llef a goleuni or nef yn galw arnynt oddiwrth y neullduaeth hynny, ac yn dangos vddynt pa ham y dylent ddyfod ar y galwad hwnnw. Os llefain a thân Apostolaidd a ddichon wneuthur y llef honno ar goleuni. Dau o honynt, ag vn *fflam* olau (megis o ddas eithyn ar fryn) ai dadeuddia hwynt am-rai diffaeth drygionus: yr rhai a wnel ddidoliad, ac yn eu *nodi*, am y rhai dihiraf or bryntion,

Gwelwch Act. & Monu. Hani. 8.

Rhyf. 16.17. Jud. 19. 2 The. 3.14. 2 Petr. 2. Jac. 3.16. ar. 4.1. 2 Joa. ad 10.

Ac oll ag vn genau yn llefain allan arnynt, megis at glwyf dŷ yr yſprydoedd, ac wrthym ni (mal y maent yn gyſtriw) iw gochel hwynt. Ac oni ſynnwn ni ein *llefcian arbeithio*, rhaid i ni wneuthur y ddau. Nodwch yn gyntaf ac yno gochelwch hwynt. Felly y gnawn am eu mawr 1. *Enogrwydd*. ac 2. *Coſpedigaeth*. Os daliwn ni ſulw yn dda. Y Pechod yw yn erbyn yr yſpryd glân medd St. *Ambros*. Pechod yn ei erbyn ef, diammau yw, a thra-vchel o herwydd ei relwm ef: Canys pechodau eraill ydynt *contra ſingulos* ſef yn erbyn rhai vnig, hwn *contra vniverſos* ſef: yn erbyn y cwbl oll. Felly yn gimaint ac yw cyſtredin rhwydd yn ſwy nag vn perſon, y mae *Schiſm* vwchlaw pechod arall. Ac yn gimaint ac y mae *Sanctteiddiol* yn well na *Dinaſol* gyffredin rhwydd, cym mhelled y mae hwn yn waeth na phechod yn erbyn *Cymdeithas amſerol*. Hynny yw, cimaint ac yw y neloedd vwchlaw r ddaear. Heddwch Duw o flaen hedd dyn. A chyſlwr da in eneidiau o flaen in cyrph. Yr Eccl wys o flaen y byd. Ac y mae yn rhaid i hynny fod yn fawr anteidrol. Canys os yw pris yn enaid vwchlaw gwerth y byd; yr Eccl wys (yr hon a gynnwys ynddi lawer mil o filoedd o eneidiau,) a ddylai gael ei phriſio yn ollawl vwchlaw myrdd o ſydoedd. Ac y mae *Schiſm* yn taro at wir gorph yr Eccl wys: ie, yn gwnhamu vndeb yr hwn yw r *yſpryd*, ac yn torri ymaith *gariad* yr hwn yw * *rhwymedigaeth* y corph hwnnw.

Nodwch hwynt. Canys pechod mawr yw Schiſm. Nodwch hwynt.

Fph. 4. 3. 16. Col. 2. 9. ar. 3. 14.

* *Charitatis Chriſtianæ vinculum.*

Felly

Felly y mae yn gadael yr Aelodan yn rhydd eisiau rhwym o berffeithrwydd, ac yn gosod yr holl gorph yn friwedig i waedu. Gan wneuthur gwaeth o gorph *dirgel* Crist nag a wnaeth yr Iuddewon oi *anianol*, (Etto yr oedd ef yn rhoi ei gorph dirgel or blaen, canys er maint ei llid cythreulig i Grist, ni wnaethont ond archolli a briwo ei gorph, ni thorrwyd asgwrn o hono; y mae y rhain yn torri ac yn yssu yr Ecclwysydd oll yn ddarnau. Pechod or *vchaf*. Canys pa fodd y geill y llaw gyrraedd yn vwch, nai chysodi ei hun ar vnwaith (nid yn erbyn aelod yr hyn a wnaeth rhai yn bechod difaddeu eithr) yn erbyn y corph gorau yn y byd yr *Ecclwys*. Ac yn erbyn (nid rhyw yspryd glân o ddyn ond) y *gorau*, yn anhersynol vwchlaw oll yn y byd, yr *yspryd glan*; yr hwn trwy y rhwym sanctaidd hwnnw a ddeil ynghyd, ac a fywhá yr Aelodau yn y corph hwnnw. Ac yn erbyn (nid llawer o Gristnogion yn vnig ond)
Act. 9. 5. Crist ei hunan, yr hwn a lywodraetha ac a fywha y corph hwnnw, ar Aelodau hynny, trwy yr yspryd glân. Noda ef gan hynny am y pechod or ryw mwyaf anwireddus.

Ac am hynny o *Ddigwyddiad* mor alarus. O blegit yr Aelodau a *Syrthiasant* ymaith trwy *Schism* ydynt *Golledig*: (megis canghennau a dorrwyd ymaith oddiwrth y pren a grina ac a wywa) yn *Farwol* eisiau bywyd; oddiwrth yr yspryd glan, yr hwn a *Fywhâ* yr aelodau yn vnig yr rhai ydynt yn y *corph*. Yr rhai a gadwant i mewn a *friwir* herwydd y golled, ac a orweddant yn *Wanhychlyd*, am hynny

hynny megis y mae corph yn gloff, ac yn colli nerth lawer wrth golli llawer o waed ar dorriad rhai Aelodau. A holl gorph cyfan yr Ecclwys, a adewir yn wan trwy y *Gwahaniad*, yn barod i fyrthio i ddiniſtr: y ffordd fawr i hynny ym mhobryw *deuln* neu *Gyffredinwlad*: eithr yn enwedig yn nhŷ Dduw, a Theirnas Griſt: ie y mae corph yr ſtât yn cael ei yſgwyd gan y *Cedwm*, megis diniſtr a chwymp Emerodraeth Groeg a ddaeth ar dorriadau r Ecclwys. Trwy *Schiſmau* ac ymbleidiau yn galw ac yn gollwng i feyn y Twrc (yr *ordd* a dorrod y corph oll yn ddarnau) Na, mae holl gorph dynol-ryw yn waeth, o achos y *rhwygiadau* hyn. Canys, am yr *anffyddloniaid* yn lle eu galw hwynt i mewn, hyn ai ceidw hwynt allan or Ecclwys. Cymmhelled oddiwrth eu gwahadd, ai derbyn hwynt, trwy fedydd i ffydd Griſt, mal y mae yn rhoddi vddynt Sacrament o Gydffurfiad yn ei hun ei hunain. * Nid cau eu faſnau, fel y dylem, ac y gallem, trwy ein ymddygiad Criſtnogawl canmoladwy, an cytrundeb, ond ei egoryd hwynt yn llydan i gablu yr Ecclwys am gorph o dreſn wrthun, a Chriſt, am na byddai yn hon ar gorph gwell.

Mar. 3. 24.

* *Dicit gentilis vellem fieri Chriſtianum ſed neſcio cui hæream.* Chryſ.

Am yr *Euogrwydd* mawr hwn, y mae Duw yn rhoddi *coſpedigaeth* cyfattebol. Mewn Barn a marwolaeth gymmwys ir cyfriw erchill Gablwyr Criſt, a llofruddwyr yn ei Ecclwys. Or rhai y gwelodd y byd ddihenydd ofnadwy.

Y gyntaf oedd yn Ecclwys yr *Iuddewon*. Rhwygedig a thorredig yn ddwy: o waith *Corah* ai *Wrthryfelwyr*. Am hynny (i ddangos gimaint oedd o gafineb iw pechod gan y *nefoedd*) y ddaiar a egorodd ei safn iw cymeryd yn fyw i *offern*. Ac megis (mal nad oedd yn hên ddraeedd yn ddigon drwg vddynt (er ein bod ni yn darllain o amriw draehineb trwy ddwfr tân ac awyr or blaen) fe wnaeth Duw beth newydd vddynt hwy, y cyfriw ni fuasai errioed yn y byd or blaen. Creadigaeth newydd ar gofpedigaeth. Uffern ar nefoedd yn cyttuno i lofci ac i ddifa yr holl ddynion, ar pethau yn y *Schifm*, *Tadau*, a *Chan-llywyr* oll, mewn vn *agen*, y di, y gwerlyll, ar pyrthynafau gyd ar *gwyr gwragedd* ai *plant*.

Yr ail oedd yn yr Ecclwys Griftnogawl o waith *Arrius*, yr hwn megis *Corah* arall mewn balchder calon a fynwyr, trwy *Hereſi* refynol a wnaeth *Schifm* alarus: yn yr hon y collodd yr Ecclwys *fwrdd* o gyrph ac eneidiau; ac or hon, y mae yn gorwedd hyd y dydd heddiw yn friwedig iawn, ac yn wanhychfyd: Canys ef yr hwn (heb ganddo na dyledus *barch* na *thrugaredd* iw *fachawdwr* anwyl nag iw *fam*) yn felldigedig a ddarniodd ei gorph ef, ac a dynnodd ei gwaed hithau) mal yr oedd ef yn myned ymaith mewn gorfoledd efo ai *Ddilynwyr*, yn yr heol gwedi ei daro yn ddilymwth gan *Ddychryn*, ac eifiau arno ddattod carrau i efmwythau ei gorph, yn y gaudy cyffredin (nefaf garllaw) yn gyffelyb i *Judas* a dywalltodd allan ei berfedd

fedd ai ymwa garoedd yn dra-gofidus. *Conſtantius* yr Emerodr, yr hwn a roddaſai iw blaid ef yr anadl cyntaf o Awdurdod, (iw llawenydd mawr hwy ac alar yr Eccluys) gan ei daro a chyſtudd, a fu farw or Parlys mud. *Valens*, y coleddwr ar ymddiffyniad ir blaid honno, yr hwn ai nerth Emerodraidd, a *borthodd* y *Fflam* honno, a loſcwyd a *thân*, a enynnwyd rhwy gynddaredd a chynddeiriogrwydd eu dwylaw hwynt, eneidiau yr rhai a loſcaſai ef ar *Schiſm* honno. *Anaſtaſius* ei ceſaill, (mal y dywaid rhai) a darawyd a charreg taran, ac *Olympius* ei Gampiwr yntau (ar yr un cyfrif, yn cablu y Drindod Sanctaidd wrth ymolchi) a darawyd a thair o gerrig y Daran.

Ac yn ôl yr hwn yn ei fyw tros 40 ai atroliodd yn rhyfeddol *Athanaſius* (yr hwn yn ail i *Moſes* a ſaſai yn yr adwy i attal y torriad, mewn *Cymanfa* o gymylleidfa gaſgledig o bwrbas or *Arrianiaid* yn *Antioch* a gondemniwyd ar holl rai oi gwrthwynebwyn a erlidienr; *Alexandria* ei ddinas ef a wnaed yn wag o bobl oll, *Antioch* ei hun, a *Dinaſoedd* y *Dwyrain*, a yſgydwyd felly, ac a ddiniſtriwyd gan *Ddaiargrynfau*: Megis pe bai Dduw yn mynnu yddynt hwy ar holl fyd wybod wrth y *Sugneddau* newyddion hynny, y fath waith greſynus oedd fod or hên *Fradwriaeth*, neu r *Gefeillach*. Y mae *Jud* yn ei galw ffordd *Corah*, (yn vnig y mae yn ei wneuthur yn llettach a rhedfa *Cain* a *Balaam*, ac yn rhoddi ei dihenydd iddi) ond bod *Genau* vffern yn traſlyngcu yr *Juddewaidd*, *Jud ad 11.*

waidd, a gwaelod a bol vffern yn cau ar y *Cristion Corah*. Ir rhai y cadwyd (nid y tan ar mwg eithaf, ond) *Cadwynau tragywyddol tan dywyllwch*. Ac (megis y cai rhai fyddent fyw yn y gwrthwynebiad hwn) fod yn ddiogel o hyn, mal y meirw hynny, ef a ddywaid; hwy a ddifethwyd (ſef yn barod.)

Dau nôd ar *Schiſm* mor hynod, a thrwy ddwylaw mor barchedig (ſef *Apoſtolion* Criſt a *Barnedigaethau* Duw) mal, os oes i ni na chariad ir nefoedd, neu ofn vffern, a wna i ni ddal *ſulw* arnynt. A hyn yw amlygyn y pennodiad hwnnw, a diben ar air yr Apoſtol, gochelwch oll a nodwyd ag efo.

Ac ymadewch ag hwynt (am hynny) Ac mal y gwneler hyn yn ddoeth ac yn gyflawn, rhaid i ni ei nodi drachefn yn y 1. gwraidd neu r *achos*, a chan weled hwnnw. 2. ei ſymud ef.

Pechod or cyfriw rywogaeth ddrwg, a gynnydda o ryw *achos* ddiffaeth.

1. Y gyntaf yw *Anwybodaeth*. Anwybodaeth or ſeiliau a wna yr *agennau* ar *codymmau* hyn mewn adeiladoedd yſprydol, *gormodd bauch* o bregethau, eiſiau bod yn dda *oddidanodd* mewn ſail *Gweithredoedd*. Pe goſodid pobl yngwyddorion y ffydd yn vnion, ni yſgydwyd hwynt yn eu meddwl, i fyhwman a phob awel o ddyſgeidiaeth, nes yrthio i amryfuſedd, ac yno canlyn yr rhai ai hurweiniant trwy liw or gwirionedd (mal hadoliaeth i *schiſm*). Yr rhai ſydd raid vd yn eu dwyn hwynt allan or Eccleſwys, o herwydd na allant gael na *Bywoliaeth*, na

Eph. 4. 14.
2 The. 2. 2.
2 pet. 2. 14.
1 Jo. 2. 19.

chynhwyſiad

Chynhwſiad ynddi. Ac mal y mae St. *Hierom* yn dal ſulw, nid oes vn Schiſm na ddychymyg ryw *Hereſi* iddi ei hun, mal y gallo ymddangos i ymado ar Ecclwys yn vnion. Yr Ecclwyſwyr diog ai *Seguryd*, neu ryw ddiben arall, am gynnwys hyn: Ar bobl o ragfarn, neu *Falchder*, ni oddefai rheini, maddeued Duw vddynt yr *Achos* yma. Canys y bugeiliaid ar deſaid a gyd gyfeiliornant, Triſt yw r effeithiau. Yr Ecclwys yn ddarnedig alarus, o herwydd bod yr aelodau mor *rhydd gymalog* yn y corph. Ar gwirion a ſymudir gyd a *phob awel* o athrawiaeth, o ran diffyg *pwys* o *feddwl pur* gwaſdatt ich. Hwy a leiddiant groeſawu pobrhyw beth, newydd, neu ddieithr, neu *berſon*, a *ffydd* vſudd-dod a deſoſiwn (*credu gwneuthur, gweddio* vnrhiw beth neu ym mhob man, eiliau cael eu *Cateceiſio* yn *forenaeh*, a chael cydnabyddiaeth well a hên *Fanneraa* Crefydd (*Y credo, deggorchymyn*, a *gweddi yr Arglwydd*.) 10. Y maent hwy eu hunain yn barod: i egluro, ac eſponnio Dadcuddiad *Joan*, yr rhai ni ddyſcaſont erioed bump llyfr *Moſes*, ac a ſwriant fryd a chyfrif ar ddwy ar bymtheg wythnoſau *Daniel*, a mil o ſlynyddoedd St. *Joan*, yr rhai (os hoſir yn dda) ni fedrant roi cyfrif am y chwech o brif-bwngciau St. *Paul*.

Heb. 1.1.9.
2 Pet. 3.17.
Eph. 4.14.
2 Tim 1.13.
1 Tim. 1.7.

2. Trachwant (yr hwn yn gyffredin ac yn naturiol a ganlyn anwybodaeth) a leda yr rwyg. Rhyfeloedd yn yr Ecclwys a enynnir gan *Drachwantau* yn yr *Aelodau*, am ſwrw ymaith *llywodraeth*, theſwm vnion or

Dan. 9.24.
Dad 20.6.
Heb. 6.1,2.
Trachwant yn achos Schiſm.

1 Pet.1.14. Jac.4.1. 2 Tim.3.6. & 3.3. 2 Pet.2.18.

galon, *gorfeddfa* Duw, nid ofnant dorri cre-
fydd yn ddwy, a gwahanu *Teirnas* Crist. Y
cyfriw ryfeloedd a gaiff ddigon o flaenori-
aid.

1. *Balchder achos o Schism.*

1. *Balchder* yw r pennaf. Yr hwn a
wnaeth y *Schism* gyntaf ym mhlith Ange-
lion. Ac a wna r cwbl oll ym mhlith y
Seinctiau, megis y gwnaeth *Diotrephes*. Y
balchder hwn (gan mwyaf yw r fam or Ta-
dau ar plant. Canys i ddynion gwirion
gael eu gwneuthur yn ddoethach nar holl
fyd Cristnogawl oi blaen hwynt, ac yn well
ac yn anwylach gan Dduw, nai holl hên
Seinctiau eraill, y mae hyn yn hudo yn dost
gyd a phobl druain (yr rhai nid oes arnynt
eisiau balchder.) Ac yno pa fath *Arglwyddi*
a *thywysogion* o bob *doethineb* a *daioni* fydd
raid vddynt hwy fod yr rhai a feidr ac a rydd
y cyfriw ddonniau mawrion oi gwybodaeth
ai *Gras* iw pobl. A hynny ai dwg ymaith
gyda *Simon Magus*. Rhai mawrion a fy-
ddant, yn ffordd yr Ecclwys nis gallant.
Allan am hynny yr ânt. A rhaid i rai fod i
ryfeddu eu mawredd. A hynny a wna r dyn
gwirion yn hawsaf; Am hynny hwy a *wyr-*
droant yr rheini, ac ai dygant hwy allan or
Ecclwys gyd ag hwynt.

3 Joa.ad.9. Psa.32. 2 Pet.2.18. Act.8.9. Act.8.9,10, 11.

Gormodedd. Achos o Schism.

2. Ac yn fynych yr arwain cylla *newynog*
gyd ag vn vchel. Canys yn Gyffredin yr A-
thrawon newydd yma yn erbyn yr Ecclwys,
ydynt yn chwarae r *Siaplen* ne goren r
Saig. Eu *Pulput* gan hynny ydyw r *Burdd*
a wasanaetha yn dalgrwn i *bregethu* ac i
fwyta arno, ai canllynwyr (yn fynych yn
dlodion)

dlodion) yn caru y cyfriw flafus ac iachus *Athrawiaeth*, ac ydynt yn hoffi y fath *brawfiadau* a *phyngciau* cyffurus, ac ydyw *Sir dda* yn ol *Pregethau*. St. *Peter* ai geilw hwynt (nid *ymprydwyr* ond *gwleddwyr*) a St. *Jud* ai geilw yn frychau yn eich cariad wleddiu chwi, mal hyn; yno yn cydwledda yn eu pefci eu hunain yn ddiofn (er bod yn yr Eccl wys, oll ar *betrufder*.) 2 Per. 2. 13. Jud ad 12.

A phwrs llawn a brŷn *Schifm* yn fynych, ac ai dwg ym mhlaen. Mal y prynir ac y gwerthir y bobl druain (eneidiau a chyrph) mal eillion caeth ac anifeiliaid gan *Perfiandwyr Babilon* mal y Dadcuddia St. *Joan*: fod gwyr awyddus dichellgar, yr rhai a gymerant arnynt *gadw* eneidiau i *ogoniant* Duw; eithr yngwirionedd eu gwerthu hwynt iw helw gorau eu hunain: mal y dengys Saint *Peter*. *A thrwy gybydd dod a chwedlau gwneuthur, y gwnant farfiandiaeth o honoch*: Ac nid rhyfeddod er vddynt hudo, a thwyllo llawer. Canys hwy a ddyfgwyd ac a ddygwyd i fyny yn dda yn y gelfyddyd. *Calon fydd yn gyneſin ganddynt i ymarferion cybyddion*. Hyn a wna vddynt hwy wneuthur *marchnadfa* or Eccl wys, gan ganlyn ffyrdd *Balaam yr hwn a garai wobr anghyfiawnder*. *Cybydd-dra achoso Schifm*. 2 Per. 2. 3.

Mal hyn y mae tri Apoſtol yn rhoi eglurwch o Arddangoſiadau *pa beth ydyw y neullduolwyr, or tecced y dychymygant reſwm troſtynt; (ôd* Judas, *Bal* Epicurus, *a chadair* Lucifer *ywr* Achos.

3. *Achos Bywyd drygionus. Achos o Schiſm.*

DRygioni bywyd, di lynwr trachwant, ſydd *arweinydd* i Schilm hefyd. Yn gyttal hyn y *bui* ac yn y *farn*, neullduolwyr a ymddangoſant yn *Seinddian*, eithr nid ydynt. Ni allant ſod o herwydd gan ſod y meddwl ar ewyllwys (ffynonnau gweithredoedd dynol) wedi eu gwenwyno a *chamwedd*, ac a *thrachwant*, thaid yw iw bywyd ſod yn llifeirio o *gyndynrhwydd* gwrthwynebus: A chyfion yw gyd a Dnw, na chai yr rhai a rodient ynghwrthwyneb ei oleuni ef, ai cydwybod eu hunain, (allan o *oleulwybr* yr Eccl wys,) ei gadwraeth ai fendith ef. O eiſiau yr hyn, y daw eu heneidiau yn yſgyfaeth i yſpeilwyr y *Gwirionedd* Criſtnogawl, ar dynghneddyf, nes yddynt hwy eu hunain droi yn lladron hefyd, heb eu gweled eirioed yn llwybr Duw oddieithr i yſpeilio ynddo. Ac yno hwy a ddeuant yn ei *gaſgl* ef, yr hwn a fydd digon ſiwr iw gyrru hwynt yn ddigon pell oddiwrth yr Eccl wys, rhag ſiddo ef golli ei *wobr* oi eneidiau hwynt, yr rhai trwy *Schiſm* a gafodd ef iw *feddiant*. O ni bai hynny, ſe ſyddai cimaint *rhyfeddod* a galarweled y fath niferoedd o yſpeilwyr nid yn unig oi *Criſtnogawl* ond oi *cyffredin brif-bynciau*,

o Relwm

o Reſwm ac honeſtrwydd. Ac a *arweinir* ymaith cym mhelled i fyned tu hwnt i Schiſm, i wrthgiliad hefyd, ie i ben pell ſ *Anghrediniaeth*. Yn gyntaf am-mherchi, yno gado, ar ol hynny gwadu yn gyſtal yr Eccl wys i *ymgadw* ynddi, neu Gritt i fod yn *gadwedig* trwyddo neu Dduw iw waſanaethu dim arno. Neu *Greſyddu* iw waſanaethu ef. Neu nefoedd iw gaelam y gwaſanaeth. Eithr hyn y mae nerth *Sionedigaeth* yn ei wneuthur. Gan fod *Satan* wedi oſod ar y llaw *Ddehau* ir rhai a adawo yr Eccl wys ar yr *aſſwy*. Gan fyned i mewn vddynt o hyn allan, ai cadw hwynt yn ei *Gappel*, ac wrth ei *Ddefoſiwn*, trwy felldith Dduw a Barn-gyſion. Felly y *dygant arnynt eu hunain diniſtr buan*: (tra echryſlawn oſidus am eu *Atſrawiaeth Wyrdraws*) ir hwn, am yr anuwioldeb mawr hwnnw, *yrhag ordeiniwyd hwynt er eſtalm.*

2 Theſ. 2. 8. Pſal. 109. 5.

Eſa. 6. 10. Act. 28. 26, 2 Pet. 2. 1. Jud ad 4.

4 *Gwrthwynebiad* i dreſn yr Eccl wys, a yr y *gymyſgedd warthus* hon i fryſio rhag ddi. Yn enwedig i dreſn *oruchel Apoſtolaidd*. Nôd St. *Joan* am dwyllwyr yw: *dwyn atſrawiaeth arall*. Am yr hon ni ddylent gael *rad Duw ar eu gwaith*. Atwydd St. *Paul* am Schiſmaticiaid, eu bod yn glynu wrth Athrawon newydd, a dychymygion yn erbyn yr hên Greſyddu, ar Rheol; Am hynny y gadawn ni vddynt *fyned ymaith*. Ni fyn St. *Cyprian* ir *lledfegyn Schiſm* gael vn *Tad* arall, ond dirmyg yr *Eſcob*, o waith rhyw *offeiriadau*, a *phobl coegfeilchion*.

4. *Achos gwrthwynebu treſn.*

Ac nid yw *Cymanfa Constantinopl* yn arbéd roi nôd diffaeth ar yr rhai *a brossesant yr vnion-wit ffydd, ac a wnant gasgliadau a chynylleidfau yn erbyn y dresn ganonical ac Escobaidd.* Heb sod yn *subordinat* neu dan-rag-ordeiniawl: ni ddichon hynny sod yn iawn, (Canys ni eill sod tresn ym mhlith gwyr, o gyd radd Gyda rhai, y bydd *ymbleidio* ac *ymwahanu.* Ni eill sod vndeb ac iawn dresn yn ymwared rhag y cyfriw ddrygioni, y mae St. *Hierom.* Ei hunan yn cydnabod anghenrhiwydd *Escobion.* Gan nad oes vn ffordd arall, yn erbyn y cymysgedd hynny, ond y dresn hon ar Andurdod.

5 *Achos o Schism gado gweddian r Ecclwys.*

5 A dibrisio a rhoi heibio *Weddiau* r *Ecclwys*, sydd spardyn i frysio *neullduad.* Yngwirionedd, *Schism* ei hun ydyw dorri y Cymun hwnnw. As os ydyw St. *Paul* yn dadlau yn vnion, Gwrthgiliad a ddigwydd or gwyrdrouad hwnnw, (cwymp oddiwrth ffydd ar y torriad cariad hwnnw yn synych:) eithr asgell o *Schism* bob amser, medd Saint *Awstin.* Oddiwrth yr hon y mae ef yn rhyddhau rhai, ac yn rhybuddio eraill rhagddi, trwy yr *Eglkrwch* hwn ar *ddadl* am ofalu na wnelont *ymgasglau* a *chynylleidfau* neullduol. Eithr yn rhoi *nôd* gwradwyddus ar yr rhai a ymddigrifant i wneuthur hynny. Ar ddau yn gyfion. Canys neullduaeth oddiwrth yr Ecclwys *Gatholic* neu (yr hyn) sydd gimaint) oddiwrth vn Ecclwys neullduol o honi, ac mewn Cymun ag y hi, i attal cy-

Gen. 4. 26.

fundeb

ſundeb mewn gweddiau, hyn yw *Schiſm* yn briodol.

A chan i Dduw ei hun wneuthur oll ddu- 1 Cor. 1. 20.
wioldeb yn *weddi*, Ar vnig le i hyn, yr Eccl- Mat. 21. 13.
wys, a elwir am hynny *y Gweddi*. Gan ſod Eph. 4. 3.
yr holl vndeb o wirionedd a chariad oddi-
wrth yſpryd Criſt, ar holl addewid o hynny
yn vnig mewn *cydymgyſarfod*, ir cyfriw we-
ddiau. Gan ſod holl ofal o gynnal i ſynu
yr vndeb hwnnw a roddwyd i *ddoethineb* a
duwioldeb yr *Eccluys* wedi ei wneuthur am
hynny, *yngoloſn y gwirionedd*, ac yn gyny lleid- Rhy. 5. 5.
fa y *Sainct*; lle y mae hi (trwy ei *Athraui-* Mat. 18. 20.
aeth ai *Doſoſiwn* yn cyflawni ei ymddi- 1 Tim. 3. 15.
ried) gan ſod yn lail ac yn *gyfle* ir Goloſn
hon.

Y rhai a wrthodant ymgyſarfod ynddi, ac
a gyll y bendithiau hynny, haid vddynt gael
en melldithio a *chaſglau*, lle o eiſiau coloin i
ddal i ſynu y gwirionedd y trobaeddir hwynt
a beiau, ac y llethir hwynt a Schiſmau. Wedi
en dal yn gyſion mewn *camwedd* ac *angha-*
riadoldeb. (Y ddwy law hynny o eiddo r cy-
thrael) yr rhai ai reiſi en hunain allan a *ſonwes*
Duw, a *breichiau* yr *Eccluys*, yn wradwyddus
am dorri *treſn* en *Tad*, ac yn ddiſendith am
ddirmygu *gweddiau* en *mam*.

Mal yr yscrifenwyd y pethau yma yn wyddorion argraphedig *o waith yr Apostolion, felly y mae yn hawdd eu* dirnad *ym* mucheddau *neullduolwyr. Canys y* gwyrdroedig (*er bod rhai a meddyliau da*) *ydynt oll* animalau *neu* greaduriaid gwirionaidd. *Yr hudolwyr.* anifeiliaid *ynfydion*, tr thyll *yn eu calonnau, a* thydd *yn eu bywyd. Gelynnion gan hynny i lywodraeth ac Awdurdod, yr hyn a* gerydda *y* beiau *hynny. A gwibiaid a diethriaid ewyllyscar ir Ecclwys i ochelyd y cerydd hwnnw.*

S*Chism* a wna *rwygiad* yngorph Crist, a haint yn yr Ecclwys. I golli enediau, Oddiwrth *wahanglwyf* pechod, iw goruwchguddio. Cymerwch ei fesur yn vnion ai holl *faintiolaethau* ydynt gythreulig. Uchder drygioni, gyda dysnder trueni yw, hyd eithaf cospedigaeth, oddiwrth *led* llygredigaerh. Tros y meddwl, y galon, y bywyd, yr yspryd, yr enaid. Felly os ni a wnawn ddim er mwyn Duw gochelwn ef, o herwydd ei fod yn gimaint pechod yn ei erbyn ef. Os er mwyn Crist, am ei fod yn gimaint *briw* iddo ef. Os er mwyn yr *Ecclwys*, am ei fod yn gimaint colled iddi hi. Os er mwyn ein eneidiau, o herwydd ei fod yn gimaint *dinistr* vddynt hwy. Os er mwyn ein bywyd o herwydd ei fod yn ddestruwiad ir rheini. Os er mwyn y Deirnas o herwydd ei fod yn gimaint *rhwygiad* iddi. Os er mwyn y byd, o herwydd

wydd ei fod yn *gwymp* o *fethiant* iddo. Os er mwyn y ddauar, o herwydd ei melldith yw. Os er mwyn y nefoedd, o herwydd y gelyn pennaf iddi. Oni wnawn ni ddim er mwyn vffern, o herwydd cefeill goran diafol ydyw. Mogel a gochel ef gan hynny, onid oes achos?

2 A *lladd* yr aderyn yn yr *wy*. Ffo rhag yr achos, dyna y ffordd iw ochel ef. Ffo rhag *anwybodaeth*, megis rhag *neidr*, rhag *trachwant* megis rhag *vffern*, rhag *balchder* megis rhag *Lucifer*, rhag gormodedd, megis rhag yspryd aflan, rhag *cybydd dod*, megis rhag *Temptiwr*. Rhag pechod megis rhag sarph, rhag *Gwrthryfel* mal rhag *Dewines*, rhag *cydgasglau* mal rhag *tai heintus*. Hyn yw, cymeryd ymaith *Dad*, *mam*, *mamaeth*, *ceidwad*, *arweinydd* allan o feddwl, o galon o fywyd, yspryd, a ffordd: ac felly rhaid iddo bendyfadu, newynu, rhynnu, a diflannu.

Psa. 1.
Dad. 18. 2.
1 Tim. 6. 9.
Eccle. 21. 2.
1 Sam. 15. 23.

Yn enwedig os gwnawn wrthwynebwaith i *Schism*, ai gyfarfod ef ac *ymwiscoedd* gwrthwyneb, ac a gweithredoedd o Ras, yr rhai ni chynnwyfant iddo ddyfod ym mlaen, eithr ei gadw yn ol. Trwy Athrawiaeth well, byddwch wedi eich feilio yn y gwirionedd, felly ni rydd *anwybodaeth* mo honoch yn ysglyfaeth i *hudolwyr*. Gwarchewch eich *trachwantau*, a dyfal *farweiddiad*, ac ni arweinir mo honoch ymaith iw *maglau* hwynt.

2 Pet. 3. 17, 18.
2 Tim. 3. 6.
2 Tim. 4. 3.
2 Pet. 4. 3.
2 Pet. 2. 18.
Esa. 65. 5.
Phi. 2. 3.

Byddwch

Byddwch *fwy gostyngedig*, heb fyned yn ol eich chwanegu anuwiol eich hun, dowch yn amfynychach i *fwrdd gloddeſtwr*, a chwi a ymgedwch yn well at *fwrdd Duw*. Trwy ymwaneddiad ſanctaiddiolach, delwch yn dynn wrth eich *rheolau*, ac ni redwch ar amcan ar ôl *tuedd bleidiau*. Ymoſtyngwch yn vſudd ir rhai a oſododd Duw i lywio arnoch, ac ni hudir mo honoch mor ſuan gan offeiriaid y cythrael. Trwy *ddeſoſiwn* muwy ewch ar luniau, a ſefwch wrth weddiau yr Eccluys, a chrwy fendith Dduw, a hithau, ni chwympwch i ddwylaw eich gelynnion, yſprydol chwi a hithau.

Jud ad 16.
1 Cor. 10. 21.
1 Cor. 11. 18.
1 Tim. 1. 19. & 3. 9.
Heb. 13. 7, 9.
Phi. 3. 27.
Heb. 10. 26.

Gwybodaeth bur a ſurfia y meddwl felly mewn gwirioneddd. Marwhâd a gyddfurfia y galon, *vfudd-dod* iddo ai *gynhalwyr* ef, felly a wastada y ddau; a gweddi a ymddiffyn, ac a gadarnha y cwbl oll; mal y caſfom ſefyll trwy allu Duw yn anoreſcynnol mewn ffydd Griſtianogawl, a chariad, yn cadw ein hunain yn gadwedig oddiwrth friwiau marwol amryſuſedd a *thueddblaid* yn dragywydd. *Marwol* meddaſ ſi. Canys y cyfriw *Schiſmau* a dery ac a ad encidiau yn tarwol. Marwol ir yſpryd, a chladdedig yn y cnawd. Felly y mae oll *wneuthurwyr pleidiau*, ar holl *bleidwyr* hefyd, Canys oll mewn Schiſm a ymgyſyllant i wneuthur plaid neu ſect. Ac ydynt mewn cyſiwr marwol damnedig a feiddiant wneuthur hynny. *Yn gwawdol heb fod yr yſpryd ganddynt.*

Swyn

Swyn gyfaredd yn erbyn *neullduaeth* neu *ddidoliad* yw hyn, ar rhinweddau ydynt wir *iachusol*. 2 Pet. 1. 2, 12. Jud ad 12. 19.

1. Ir cwympedig iw adgyfodi. Jud ad 19.

2. I hwnnw a hurtiodd, mal na chwympo.

3. Ir hwn sy n sefyll, mal na *hurtio*. Prif seddyginiaeth oll, os crafwn arno yn vnion, ac os cymerwn, mal *Antidôt Tertwlian*, trwy tendith Dduw arno, felly y geill pawb sydd arnynt ei eisiau, ei gymeryd.

Chwychwi yr rhai a gympodd. 1. I babyddiaeth allan or Eccliwys. Onid yw pôd yr anifail yma och amgylch chwi, ar eich mopwes ach bol? holwch ddirgelion eich encidiau, a dywedwch, onid *Anrhydeddi* neu *newyn* ach tynnodd chwi allan; ond bara a wnaeth y gorchwyl? Neu *gynheliaeth*, sef angenog fara; neu ddefchafiad sef Bara y gwir balch? Ai cydwybôd a wnaeth hynny, ai bol? Ai troi trwy orchfygiad rheswm ai *codiad* ai gwnaeth? Dwedwch, dywedwch i Dduw yr hwn a wyr eich calonnau, pa vn ai *eisiau* ai *diben*, (heblaw y gwirionedd) a chwaradd ran y *Jesuit* yn orau, a wthiodd y rheswm neu r ddadl orchfygol hwn yn ewyaf ar eich cydwybod. Os ydych chwi (mal y geill rhai fod) yn lân oddiwrth *Pryfchewyn* Saint *Paul*, onid yw hynodrwydd Saint *Jud* arnoch chwi? *Heb fod gennych yr yspryd.* I wybod rhagoriaeth rhwng galar a Phechod yr Eccliwys.

Yr amſer on *Anghriſtnogion* lawer ni, ach yn chwithau.

Canys chwi a ddwedwch, *Aberth gyhoeddus* yr holl Eccluys a *baid*, a holl alar dychymygol a fydd arni. Y pryd hynny: neu i *ddirnad peintiad* teg yr oſſeiriad, ar wyneb ei *Greſydd*, lle bo mawredd galluog yn cichio arni, ac arſer drwſgl o honi yn y *bobl*, lle byddo y Deirnwialen, yn tueddu *Wyneprya* atti?

Neu i ddirnad rhwng yr vnrhiw ddaioni, mewn cefaill, ac mewn *dieithrddyn*, ac am hynny i ryfeddu oll bethau mewn gwlad *ddieithr*, or hyn nid ydych yn dal fulw arno *gartref*. Lle wrth reol gyffredin Creſydd, (Chriſtnogawl Gatholic ac nid yn neullduol felly) y dylych chwi ac eraill wneuthur yr vnrhiw ddaioni! Ho ai na welech ragoriaeth rhwng *rheolau* yr Eccluys, ac *Perſonau* ynddi. Ac na welech felly nad oes yr vn mor dywyll a honno o *Rufain*. Yn yr hon eich Pabau chwi (lawer o honynt) mal y cyfaddefſcrifen rhai o honoch, a argraphir ac a nodir am berſonau tra-chythreulig.

Wrth y *cymeriad* hwn, oni ddylai *Mahomet* fod yn fwy prophwyd na Chriſt, o herwydd bod ei *Gamwedd* yn *Llwyddianus*? A *Rhufain* anghredadwy gynt yn llai *Babilon* na *Rhufain* Griſtnogawl, o herwydd nad oedd mo rai oi Emerodwyr cynddrwg *Plâ*, neu *ddialedd* ai rhai *Pabau*?

Oni ddylai y Criſtion *Catholic* ſod yn fryntach nar *Heretic*, anwylyd *Salomon* na *Jezebel*?

Oblegit ei bod hi yn peintio yn dra theg? Na oni ddylai yr Iddewes wiw i mewn am y gynglwyſt ai dwyn oddiar bawb oll, o ran y maent yn credu ir gwir Dduw, gyſtal a ninnau?

Ei brophwydi, yw eu Tadau an deg *archymyn*, eu *diſgyddiaeth*? Cyſodwch gan hynny yn enw Criſt, na orweddwch mewn *trachwant* neu *gamwedd*, Cymerwch aſael (a barn well ac a chydwybod) yn nwylaw yr Apoſtolion, o dowch i fynu och codrem drachefn.

Chwyſchwi yr rhai a gwympodd oddiwrth yr Eccleſwys onid aethoch allan oddiwrth eich dyledſwydd, onid aethoch oi *Chefeillach* hi, berth och taſlodd chwi i *lawr*? Cariad ar Dduw, ai ar y *byd*? Cydwybod, ai *Cynhaliaeth*? *Gwirionedd*, ai *budd*? Dywedwch yn eich eneidiau, (rhaid i chwi atteb hynny ryw ddydd) Pe rhoeſai r bobl i chwi Groeſaw Saint *Paul* am eich dyſcybliaeth newydd, (ni ddylgaſid ac ni arferid y pryd hynny) ni welwyd ond o fewn y canmhlynedd diwaethaf, yn y byd Criſtnogawl: neu *gyfarchiad* St. *Joan* ei na ddyweder Duw yn rhwydd ich newydd *Efangyl*, ac *Ammhoſtolaidd* Athrawiaeth?

Gal. 1. 8.
2 Joan ad 10.

Neu

Neu y cyfriw ac a gafas *Aerius* ai ddilynwyr (eich rhagflaenwyr chwi) *Eich gadael i grwydro trwy goedydd a chanau mewn eira a hin chwerndoſt arall, a hell ddryſſau i gan rhagoch am eich cyffelyb bregethiad.* Pe gwnaethai wyr o Allu a chwychwi mal y gwnaeth *Conſtantin* a *Theodoſius* i *Aſlonyddwyr* Ecclwys Dduw, (yr *Arrianiaid* ar *Neſtorianiaid*) lloſci eu llyſrau, torri pennau eu cynnorthwywyr, rhoddi carcharau i chwithau, yn lle derchafiad, diſoddiadau yn lle rhentoedd eglwyſig, coſp yn lle gwobr, Aeſthwladiad yn lle cyſſurdeb, gwradwydd, yn lle cymeriad? Pe daethai ſudd a chymeriad mor wrthwynebus yn eich ffordd, ac y daethant yn *deg*, aech chwi yn mhlaen yn eich ytſa breſennol?

Dywedwch y gwirioned ynghriſt, nid celwydd, pa vn ai meddwl *Demas* neu gynnyrf *Diotrephes*? Calon y *Donatiſt* balch, oni bai hynny *Primianus* a ſuaſai *Poſtremeanus*, a *Maximinianus* *Minimianus*.

Y cyntaf yn olaf ar mwyaf yn lleiaf. Aug.

Oni bai hynny chwi a ſuaſech yn gorwedd yn llonydd yn eich hên dywyllni, ach *ſylodi*, neu or lleiaf ni chodaſech chwi mor vchel, ac ni allaſech obeithio hynny. Oedd i *Falchder*, *Afradlonrhwydd*, *elw*, vn llaw, nag vn bys yn y matter yma?

Onid

Onid cybydd-dod oedd i gael cynnesglyd cysoethog-le o *Feiddiannau* a *Phorfenydd*, er eu bod o eiddaw eraill? Balchder am y cnŷau uraid, ar gorseddfau, er eu bod o *braidd* rhai eraill? Newynu ar oll *sir* dda a *Chymoriad*, er ei bod o fara eraill, a *gogan*? Onid ydyw ddim o hyn na thebyg (mal ond odid gyd a rhai nid ydyw.)

Ydych chwi wedi eich nodi ar *yspryd glân*, yr rhai a *ymrysonwch* am hwnnw, yr hyn yr oedd gwyr diamheuys o *yspryd sanctaidd* yn ei gondemnio yn yr *Aerianiaid*. A osodent orseddfaingc i Grist, yr hwn ni adwaenent mewn eisteddfod o *bennaethiaid*? A thynnu i lawr yr hyn yr oedd eu *Cynghorion* ai *Ecolwyss* yn ei gynnal ai gadw i fynu mewn *Anghyffelybrwydd*, o Bresbeteriaid, neu Escobion? Na a gynhaliwch i fynu, yr hyn yr oeddych chwi eich hunain yn ei weiddi i lawr, am blaidiau damnedig, ac yn gadael i gwympo, yr hyn yr oeddych yn ei weiddi i fynu, am *achos* sanctaidd Duw ei hunan? Yr rhai a newidiwch eich *ffyrdd*: mal y gwnaeth *Æcebolius* ei *Grofyddau* gan eich clymmu ach tynnu eich hunain o amgylch, mal y bo y *gwyno* yn gwasanaethu, am *Erlid* neu *ddetchassad*? Ai yr yspryd yna, yr hwn sydd selly yngwrthwyneb iddo ei hun, selly yn gysnewidiol at y byd, yw yr vn sanctaidd?

A ellwch chwi ysgwyd dwylaw ar rheini, y rhai y bu eich genau, y mae ac y bu eich calon iw gwrthod, (mal y *Phariseaid* ar *Saduciaid* yn erbyn Crist ar *Arrianiaid* gyd ar *Eunomianiaid* ar *Milesianiaid* yn erbyn yr Ecclwys) o herwydd nad â y lliaws y ffordd y dymunech chwi? Dadcuddiwch ac eglurwch yn well rhwng yspryd Duw, ar byd, Cyfodwch, ac ynnillwch vn da.

A Chwithau a gwympasoch oddiwrth oll dresn ac vndeb Ecclwysig, i eithaf *Ataxi* a *Chymysgedd* yr rhai ydych i bob *Gwahaniadau* a *Than-wahaniadau* yn yr Ecclwys: a ddysgasoch swrw i synu *Gyfrifon* Duw a *Chwyntyrs* y Cythrael, ac a lenwch yr holl demlau ar tai ach *Pleidiau* ach *Torriadau*; A chwanegwch eich *Credoedd* (nid mal yr Arrianiaid) i Saint *Hilari*, *credo* bob mis, eithr mal y Donatistiaid i Saint *Awstin* o fesawl *Myrddiwn*, gan gyfrif cynifer o Eglwysi, a gwyr, a *Chynylleidfaoedd* a *Phersonau* (a rhai i ferched hefyd:) ydyw cariad Crist yn ddiau yn eich rhwymo chwi? *A ydych chwi mor ynfyd wedi i chwi ddechreu*
Gal.3.3: *yn yr yspryd a berffeithir chwi yr awrhon yn y cnawd?* Ydych chwi yn sobrach yn eich *Meddyliau*? A mwy o gariad perffaith yn eich calonnau, yn *Ddiweiriach* yn eich *cyrph*, yn gyfion yn eich gorchwylion? Yn well cymydogion; deiliaid, gwyr, plant, gweision priodwyr?

Ydych

Ydych chwi yn llai *Didduwwyr*, *Gloddestwyr Crogynwyr* o flaen Duw, yr Ecclwys ar byd? Onide (ac y mae yn rhy eglur nad oes mor rhan fwyaf o honoch chwi) yn ddiamau mae i chwi ormod iw wneuthur a *diafol*; canys meddyliau a bucheddau diffaeth nid ydynt o dduw. A pha fath bynnac ar berffeithrwydd yspryd, yr ydych chwi yn ei heuy fod gennych, nid yw hwn ddim ond *perffaith gnawd*.

1 Cor.6.9,10, 11.
Tit.3.3,5.
Eph.2.2.
Chro.18.21.
1.Joa.3.8.
Jer.23.21.
Gal.5.16.

A ddywedwch chwi y ffyrdd newydd yma ir nef (er eu bod yn myned yn groes ir *hên lwybrau*) ydynt, eich dadcuddiadau chwi oddiwrth yr vnrhyw yspryd o Dduw? Mae hynny yn dangos ei fod yn rhy groes i fod yn vnrhiw. Gyd a Saint *Joan* nid ydyw. Ni all aiefaros i ymolchi gyd a *Cerinthus* (nid yw eich vn chwi mor dylodaidd.) Gyd a policarp nid yw, ni byddai ef yn llonydd yn yr heol wrth *Marcion* (nid yw eich vn chwi mor afrywiog.) Gyda Saint *Maximus* nid oedd, ni allai ef lefaru wrthynt, ag *ammynedd*, mae eich vn chwi yn fwy *heddychol*) bydded *Hereticiaid* a beian mal y mynnont, ni allwn ni gysylltu dwylaw a chalonnau ag hwynt oll, wrth eich vn chwi.

Eithr (i roi r ddadl ar farn) ond hwn yw eich yspryd glân rhyfygus chwi, vn iw brofi os yw o Dduw, os cymerir Barn Saint *Joan*, ac ar ei Eglurwch ef y cair bod yu hysbys o *Gau brophwyd* neu *Anghrist*?

Or hwn, yr ydych chwi yn eich gwneuthur eich hunain yn *llawer*, lle r ydych heb griſtnogawl *ofn* na ſynwyr, yn rhedeg oddiwrth vn?

Mal er nad ydych yn ol Saint *Paul yn ddyn o bechod*, nid matter, os ydych wyr o *gammedd* gyd a Saint *Joan*, ac onid ydych yr vn hwnnw, chwi ellwch fod y *llawer yma*. Nes bod *amryw* yn *vn*, ar *arweinwyr* oedd, ac ſydd ir nefoedd yn *ddau*, ac yn *wrthwyneb*; neu nad yw yſpryd Duw vn ar cyſriw vn ac a arwain ir nefoedd; Eich vn chwi, ſydd amriw fodd, ac yn wrthwynebus: ni eill fod yn vn *ſanctaidd*. Yr hwn (megis y mae Duw) ſydd byth bythol yn vn, ac yn *vnrhiw*.

Jac. 3. 14, 15.
Pſa. 102. 27.
Mar. 16. 23.

Dwedwch gan hynny wrth eich vn chwi, megis wrth yſpryd diſraeth, Dos ymaith. Gwelwch y *Somedigaeth*, a *difeddiwch* ef. Trwy help dwylaw a *moddau* Apoſtolaidd, cyſodwch och drygioni.

Os y cwympedig ni chyſyd gwiliwch chwi yr rhai a *Ogwyddo* rhag i chwi gwympo. Creffwch yn dda, os cymerwch ofal gwell yr hyn a ddwededa gewch chwi weled ynddynt eu gyd. Eich perigl chwi yw cwympo, eich Anrhydedd ſeſyll. Ie ac anrhydedd Duw heſyd. Onid yw *rhagluniaeth* yn eich galw ir rhol o gyſrifi broſi pa yſpryd o *wirioned*, a *Grâs* ſydd ynoch?

Ac

Ac ond eich gogoniant chwi yw, yn erbyn holl allu *hudoliaeth* a *prophedigaeth*, beidio, a ffo, ond sefyll allan ich profi? lle mae ir Ecclwys *Deirnwialen* i hynny nid yw ddim; eithr lle y mae i Satan ei orfedd, anrhydedd mawr i Dduw, ac i chwi eich hunain, (mawr iawn) gyda ac *Antipas* i chwi *sefyll allan* yn wrol. Pan fyddo gwynt Canmholiaeth gyda a nyni, a lliteiriant Awdurdod yn rhedeg gyda hynny, i lywio yrfa Gristnogawl yn vnion, *poen* a *chelfyddyd* fechan yw. Eithr pan fyddo ffafor ddynol yn chwthu oddiwrthym, ar Gallu amserol yn llenwi i fynu in herbyn, ac yn Tymestlu arnom, dyna lywydd da a ddalo ym mlaen am y nefoedd. Nid plygu i ddelw yr amser, er y tân ar ffwrn boethaf. I roddi ei ddwyfron yn gynt at gleddau o ddur, na glin i lo *euraid*; hyn sydd wir Arddetchawg. Ysprydd *Nehemiah* i ymado a bywyd, o flaen yr Ecclwys. Ysprydd *Liberius*, nid cyd-ddwyn ac *Arrian*, er yr Emperwr. Ysprydd St. *Basil* na ellid nag er teg weniaith, nag er hagr fygwth a phenyd, moi droi gyd ar *Amseroedd*. Ysprydd Saint *Ambros* i fod yn *Aberth* yn hytrach nag i roi *Allor* i *Schism*.

Heb. 10. 23.

Dad. 7. 14.

Dan. 3. 17.

Ac a ewch chwi allan am lai amser o *brofiad*? Pa beth ni roddech i fynu y pryd hynny mewn amser mwy *gwaedlyd*?

Heb.12.2. Os eraill mal aelodau pydrion a gwympant ymaith oddiwrth y corph, gadewch vddynt ſyned. *Eithr chwychwi anwylyd gan eich adeiladau eich hunain, ar eich ſancteiddiaf*
Jud ad 20. 21. *ffydd, a gweddio yn yr yſpryd glan. Ymgedwch ynghariad Duw, gan ddiſgwyl trugaredd ein Harglwydd Jeſu Criſt i fywyd tragywyddol.* Ac am hynny, *o herwydd paham, codwch i fynu y dwylaw a laeſaſant, ar gliniau a ymollyngaſant fel na throer y cloff allan or ffordd, ond*
Heb.12.12, 13. *yr iacher ef yn hytrach.*

Cymerch yr *Antidot* neu r ſwyn yma yn erbyn haint yr Amſer, a ſelwch. Eithr ym mha fodd y ſafwn ni allan, pryd na adawed vn lle i ſefyll i *mewn.* Pa fodd y cedwir cymun gyd ar Ecclwys, pryd nad oes na *Chymun* nag *eglwys* iw gadw? Wrth y cyff hwn y tramgwydda ac a cwymp llawer; eithr os yſtyrriwn ni yn Griſtianogawl, a gochelyd, ni allwn fyned heibio heb ein bwrw i *lawr.*

Canys yno ni gawn weled cyfle i ſefyll ynddo; a rheſwm i ſefyll allan.

Mat.16.18. a1.28.20. Heb.3.7. Pſa.6.10,11. Jer.30.11. Ez. 24 Megis na eill corph yr Ecclwys fod yn *Ddim.* Felly hi fydd byth yn *rhiwle.* Hi eill golli *glendyd,* ond nid ei *Bodegiaeth:* eiſiau *llwyddiant,* nid *ymddiffyniant,* bod heb *deml* i *breſwylio* ynddi, eithr rhyw le i *ymdeithio* ynddo.

Ei

Ei *haul* a eill fachludo mewn vn genedlaeth, eithr a gyfyd mewn vn arall. Erlid a eill ei *rhwygo*, ond nid ei *dinistrio* hi. *Sion* a eill orwedd mewn *llwch* ryw amser, ond nid byth yn *farwol*.

Mat. 2.43. Pſa. 44.12. Act. 8.1. Pſa. 102.14. Ezec. 37.11. Pſa. 137.5. 2 Dad. 14.4. Jer. 15.9.3. Mat. 10.2. Dad. 12.1. Act. 7.28. 1 Bren. 29.14

A pha le bynnac neu pa ddelw bynnac y byddo, gan fod hynny yn ewyllys fyn nhad, a channyl gaeth fy mam i os plentyn iddi hi ac yntau wyf, rhaid i ni fod o'i *thy* hi, A chalyn (megis yr Oen) y briodasferch, ir lle bynnac yr elo hi; megis *golt mair* yn egori ac yn eau gyd a chyfodiad a machladiad yr haul. Felly oni bydd vn lle i'r efyll, rhaid i mi gael lle iffo iddo.

Atti yn oeſtad, ond nid oddiwrthi byth. *Ecclwys* yr *Inddewon* oedd yn yr *anialwch*, cyn bod *Teml*. Ym *mhabilon* ar ol hynny, anweledig, (o ran y cymun o diallau) yn y *cyfamſer*.

Canys er bod Duw yn adnabod Saith mil ni phlygaient eu gliniau i *Baal*, nid oedd *Eliah* yn gweled vn wyneb yn ei erbyn ef. (Nid yw hyn reſwm i gwympo i gan addoliad *Babilonaidd*, *Aiphtiaidd* neu *Baaliticiaidd*.

Fe a ellir gyrru yr Ecclwys Griſtianogawl (druain gwraig) ir *anialwch*, ac etto gael plentyn yno (er bod yn galed iddi ei hachub ei hun ac yntau oddiwrth enau y *ddraig*.)

Seinctiau

Heb.12.2. Os eraill mal aelodau pydrion a gwympant ymaith oddiwrth y corph, gadewch vddynt syned. *Eithr chwychwi anwylyd gan eich adeiladau eich hunain, ar eich sancteiddiaf ffydd, a gweddio yn yr yspryd glan. Ymgedwch yngharied Duw, gan ddisgwyl traugaredd ein Harglwydd Jesu Grist i fywyd tragywyddol.* Ac am hynny, *o herwydd pa ham, codwch i fynu y dwylaw a laesasant, ar gliniau a ymollyngasant fel na throer y cloff allan or ffordd, ond yr iacher ef yn hytrach.*

Jud ad 20. 21.

Heb.12.12, 13.

Cymerch yr *Antidot* neu r swyn yma yn erbyn haint yr Amser, a sefwch. Eithr ym mha fodd y saswn ni allan, pryd na adawed vn lle i sefyll i *mewn*. Pa fodd y cedwir cymun gyd ar Ecclwys, pryd nad oes na *Chymun* nag *eglwys* iw gadw? Wrth y cyff hwn y tramgwydda ac a cwymp llawer; eithr os ystyrriwn ni yn Gristianogawl, a gochelyd, ni allwn fyned heibio heb ein bwrw i *lawr*.

Canys yno ni gawn weled cyfle i sefyll ynddo; a rheswm i sefyll allan.

Mat.16.18. a1.28.20. Heb.3.7. Psa.6. 10,11. Jer.30.11. Ez. 24

Megis na eill corph yr Ecclwys fod yn *Ddim*. Felly hi fydd byth yn *rhiwle*. Hi eill golli *glendyd*, ond nid ei *Bodegiaeth*: eisiau *llwyddiant*, nid *ymddiffyniant*, bod heb *deml* i *breswylio* ynddi, eithr rhyw le i *ymdeithio* ynddo.

Ei

Ei *haul* a eill fachludo mewn vn genedlaeth, eithr a gyfyd mewn vn arall. Erlid a eill ei *rhwygo*, ond nid ei *dinistrio* hi. *Sion* a eill otwedd mewn *llwch* ryw amser, ond nid byth yn *farwol*.

Mat. 2.43. Psa. 44.12. Act. 8.1. Psa. 102.14. Ezec. 37.11. Psa. 137.5. Dad. 14.4. Jer. 15.9.3. Mat. 10.2. Dad. 12.1. Act. 7.28. 1 Bren. 29.14.

A pha le bynnac neu pa ddelw bynnac y byddo, gan fod hynny yn ewyllys fyn nhad, a channy gaeth fy mam i os plentyn iddi hi ac yntau wyf, rhaid i ni fod oi *thy* hi, A chalyn (megis yr Oen) y briodasferch, ir lle bynnac yr elo hi; megis *golt mair* yn egori ac yn eau gyd a chyfodiad a machladiad yr haul. Felly oni bydd vn lle i lefyll, rhaid i mi gael lle i ffo iddo.

Atti yn oestad, ond nid oddiwrthi byth. *Ecclwys* yr *Inddewon* oedd yn yr *anialwch*, cyn bod *Teml*. Ym *mhabilon* ar ol hynny, anweledig, (o ran y cymun o diallau) yn y *cyfamser*.

Canys er bod Duw yn adnabod Saith mil ni phlygalent eu gliniau i *Baal*, nid oedd *Eliah* yn gweled vn wyneb yn ei erbyn ef. (Nid yw hyn relwm i gwympo i gau addoliad *Babilonaidd*, *Aiphtiaidd* neu *Baaliticiaidd*.

Fe a ellir gyrru yr Ecclwys Gristianogawl (druain gwraig) ir *anialwch*, ac etto gael plentyn yno (er bod yn galed iddi ei hachub ei hun ac yntau oddiwrth enau y *ddraig*.)

Seinctiau

Seinctiau a phobl Dduw a allant ſod (yn wyr da) *Ym makilon*, er ymbil a hwynt am berchi cwpaned oi gwin *ffiaidd* hi, neu er eu coethi ar ei *chyrn* hi, a darparu eu *gwaed* hwynt iw llenwi.

Yr Iuddewon (gwyr o gau grefydd) a allant gablu, ar gan brophwdes *Jezabel* y wraig echryſlon honno, a ddichon *hudo*, a chael llawer o blant yn yr Ecclwys.

Etto (er bod llawer am yr achos yma yn troi,) ni ddylai neb droi yn *Gynhedloedd*, yn *Iuddewon*, neu yn *Hereticaid*.

Mewn Hiſtôri eglur. Yr Ecclwys Griſtnogawl oedd ar y cyntaf mewn Iŷ yn nifer bychan.

Ar ol hynny trwy greulondeb eraill: (y ſam mewn *ogof*, ar plant mewn *cilfachau* dyſnion.

Trwy haelioni a Duwioldeb *Emerodwyr* Criſtnogawl, yr Ecclwys a gynnyſgaeddwyd a *Thalaſau*, ac ag *etifeddiaeth*: Eithr trwy gynddeiriogrwydd a nerth y *Arrianiaid* hwy a ddiſuddiwyd oll. Pobl yr *Arrianiaid* a gawſant yr *Ecclwyſydd*, eu *Heſcobion* a ddaliaſant y *Cadairiau*, eu offeiriadau y *Pwlput*, tra yr oedd y Chriſtnogion vnion-ffydd yn gwaſanaethu Duw, mewn *Cilfachoedd*.

Eu

Eu Tadau oeddynt wedi eu haethwiadu neu mewn *Catcharoedd*, neu yn llechu yn ddirgel ac yn guddiedig iw cadw eu hunain yn *rhydd* ac yn fyw.

Ie yr Escob odiaethol hwnnw or Escobaeth fawr honno o *Alexandria*: oedd yn byw mewn *Cerwyn* tra yr oedd yr *Heretic* mawr ar gelyn *Arius*, yn cael ei vn ef, a phob *Escoby* wrth ei orchymyn. Etto ni *loſgaſid* mo *frigyn* yr Ecclwys yn y tân hwnnw; *Escobion*, *Sacramentau* a *gwaſanaeth* oedd iw cael; nid oedd yn *methu* er *bod* eraill yn *blodeu*, nid oedd reſwm yn iefyll, er bod *ſynwyr* yn dwyn llawer i *Gymmun* yn yr *Hereticiaidd* ar Schiſmaticiaidd walauneth. Exod.3.2. Act.7.23.

Felly gan hynny (er nad oedd mewn cyflwr ac elinwythdra, nag mewn budd a chiogelwch) y mae ir Ecclwys le yn oeſtad i fod, a thithau le i iefyll. *Cynnen* yn erbyn *rhaglunaeth* yw dadlau am le gweddol iddi. *Peehod* a *gwiriondeb* ynot ti gwympo oddiwrthi, o herwydd y gynnen honno; yn enw yr hon ith orchymynnafdi, yr hwn fydd yn ai *ſynwyr* yn dyfiad, neu *gydwybod* yn dy galon, i atteb iddi y ddau *bwngc* ar goiynnion yma.

1. Beth pe bai ddiluw o erlidiad, a halogrwydd a chymyfgedd yn llifeirio tros yr holl Ecclwys, mal na byddai na rhan na phlaid yn rhydd a diangol (yr hyn y llefara Dan.8.11.

Daniel) a ſydd : a wrthgiliech chwi y pryd hynny, a gadael y cwbl ol a chroi yn Anghriſt.

2 Beth pe deuai liſeiriant o *druani* i gnddio y lle ar Ecclwys neu ffordd y Greſydd, ir hon (mal ir ediogelaf ar lonyddaf) y ffoech chwi am dinfalwch preſennol, megis i noddfa a dinas o gadernid (mal wrthgylch y byd, a barn Duw y gellwch ddiſgwyl) a *anwadalech* chwi y pryd hynny, canu yn iach iddi, ai gadael?

Wrth y pwngc cyntaf, chwi a allech droi yn *ddiddum*, ac wrth yr ail yn beth a ſynnech. Hynny ni ellwch gyd a chydwybod, a hwn ni ddylech chwi rhag *cywilydd*. Hynny yw bod yn waeth nag yw *Diafol*. A hwn, dim gwell nag y mynnai eſ i chwi fod. Y gwirionedd yw, gwaſanaethu Duw trwy gyhoeddiad yn lle y Bibl; i fod am Dduwioldeb, megis yr oedd y *Rhyfeiniaid* am *Dduw*, yn ol gweithredoedd neu Actan a gorchmynnion y *Senat*, I farchogaeth cwmpaſgylch o amgylch yr holl Ecclwyſi, (mal y bo r achos yn gwaſanaethu, a rhedeg cylch y greſydd, mal y bo yr angen yn peri; onid yw hwn Ddidduw cyfan, y mae yn yn (or lleiaf) wedi hanner droi.

Mic. 7. 8, 9, 10. Rhy. 11. 1 Cor. 10. 12, 13. Jac. 2. 19. Tim. 2. 2. 26.

Ac am hynny na ddywaid, nad oes i ti lle i ſefyll ynddo, eithr nad oes gennit galon i ſefyll allan, Onid oes dim tir ith troed, y mae ith ffydd.

Pſa. 78. 37. Heb. 3. 12.

Yr cyfamod a ffydd hyn trwy ei ffydd. Bydd fyw allau y dyn g iwel. a nsel. Gwiliad- Nab. 2. 4.
dano, gyda *gobaith* ac *ymynedd*, ac felly byw a Heb. 10. 35,
fyddi. Pan fyddo arnat eiliau *breichiau* fy 36.
nhad, a *glinia* yn nuno, a *llaw* fy mrawd
im dal i fyno; rhaid im fefyll ar fyngwe-
lod fy hun, (cydnw bod dda) a *thraed* fy ffydd 1 Tim. 1. 19.
fy hunan. Oni bydd lle ar y *ddaear*, y mae yn
y *nefoedd*: *aut fub dio a nis in cœlo*; tan y nef
neu yn y nef. Ni gaiun fod *yndda*, oni by-
ddwn *dani* diogelwch ffydd yw; ir hwn fydd 2 Cor. 4. 16,
yn fefyll yn vnion yn ei *gyfundeb*, ac yn *Ec-* 17. ar. 5. 1.
clwys Duw y mae *gorfedd* eiffedd arni, oni Dad. 3. 21.
bydd lle yma i *fefyll* ynddo, wedi ei godi ir
rhai a falant o lawr allan.

Yn y cyfamfer, nes y bo lle gwell i *fefyll*,
y mae lle da i fyned ar linlau ynddo. Ar lini-
au i ddnw a ddichon fod yn well. Rhai a eill
lnddies cynilleidfa o gyrph, ni eill neb, yr Pfa. 5. 18.
yn prydnedd. Ac mal y geill *Seintiau* (pa fodd Pfa. 122. 6.
bynnac yn wascaredig) gael en cynylleid- Col. 2. 5.
facedd, a gweddio tu hwnc iw gelynnion; er 1 Cor. 5. 34.
bod yr rhain i mewn a hwythau allan o eg- Gal. 1. 16.
wyfydd. Ac wylo am yr hyn ai gwna cynd- Gal. 4. 25.
riwg. Galam. ad. 1. 5.
Pfa. 137. 2.

Y pechodau yr rhai a *ddygodd* y *oaethiwed* hyn ar y *fam* ar *plant*, ac a bair *barhad* ir *cyf-* *newidiad*. Y pechodau oth *eiddo* di, yn gyfiala rhai *traill*.

A lle a elsi di ei gael i ddagrau i *wylo*, oni chai le i *addoli* ynddo. Oni wna dagrau a gweddiau ddim lles, i beri lle gwell, y mae gennit ti le (onid yw i sefyll) i orwedd ynddo. Y ddauar a rydd i ti fedd, ac y mae y nefoedd yn erchi i ti ei groesawu ef, os rhaid ith corph syned iddo, neu dy enaid *tano* ef. Y ffordd fawr barod ir *nefoedd*, yw trwy y cyfriw fedd. *Chwanegiad* o drueni, er mwyn Jachawdwr da, nid *tynnu ynol ein dyledion, er mwyn trueni*. Coeliwch flaenor da: *Non sumus filii substractionis. Nid ydym ni or rhai sy n tynnu n ol i gollodigaeth, namyn o ffydd i gadwedigaeth yr enaid.*

2 Tim. 3. 11, 12.
Mar. 5. 10, 12, 12.
Heb. 10. 39. ar olaf.

3 A Chwithau fydd yn sefyll, *rhyddhewch eich hunain, fel gwyr*: ac na ogwyddwch. Gyd ag *Ephraim* na throwch eich cefnau yn Nydd y frwydr. Eich gogoniant presennol yw, ac fe fydd yn *dragywyddol* i chwi, os ymleddwch allan ir eithaf. Ffieiddiwch yr enw o *Heresi* gyd St. *Agathon*. Ar peth ei hun gyd St. *Awstin*, na syddwch mal *Presbyteriaid beilchion*, St. *Cyprian*, ar yr rhain y mae yn achwyn am orthrymmu yr Ecclwys. Eithr mal yr rhai gostyngedig, yr rhai y mae Saint *Awstin* yn eu canmol, am gadw cymdeithas a ffydd gyd a hi, er eu bwrw allan ar gam, trwy farn galed, ai hannog iw gadael hi: na syddwch fel gwyr *Galatia* i *Symud* (yn rhyfeddol) eithr bod fel y dylai yr Hebread ffyddlon fod: *Yn dal cyffes ei obaith yn ddisgl.* Tybiwch fod Crist yn dywedyd wrthych chwi, ewch chwithau ymaith hefyd? A dysgwch beth yw meddwl yr hyn a ddywaid:

1 Cor. 16. 13.
2 Thess. 2. 14.
Psa. 78. 9.
2 Tim. 4. 8.
Dad. 2. 10.
Gal. 1. 6.
1 Joa. 6. 7.

Pwy

Pwy bynnac o ewyllysio gadw ei fywyd ai cyll. Pwy bynnac a garo ddyn neu ryw beth yn fwy na Christ nid yw de lwng o Jachawdwr. Gwell (os geilw Duw) golli ei stât ai seddiannau nar bywyd, ar ddau na r eneidiau: *Na thyn yn ol i golledigaeth.* Na ymadewch ar *Gad* sanctaidd rhag eich *gyrru* yn ol. Cym mhelled a *Constantius* yn y dechreu, a *Julian* (ond odid yn y diwedd. *Gwirionedd* yw *achos* i ymladd tros Dduw, ar Ecclwysydd yw *achos* Duw; y mae Duw yn gweled yr hwn a *ymladdo* ac a *ffo*, ese yw r *golygwr*. Crist ywr captaen, ei yspryd yw r *tywyswr*. Angelion yw ch *gwilwyr*, *Seinctaiau* eich *cymdeithion*, y nefoedd yw r *gynglwyst* werthfawr. Tragywyddoldeb, y Goron. Llonyddwch, yw r gerfoledd or ymrafael sanctaidd yma. Je heddwch digyffelyb yw r mwyniant presennol. Och pa friwiau sydd iw calonnau hwynt, yr rhai a ymadawant ar Ecclwys ac a chydwybod dda i gadw eu *cyfoeth* ai *pennau*. Ni fydd yr amser yn hir. Bywyd yw r diwrnod (se allai nad yw eich amser chwi ond awr o ymladd.) *Nubecula cito transitura*, cymwl bach yn darfod yn fuan, mal y Dywedodd *Athanasius* am demestl *Julian*. Na nid cwmwl bychan, namyn ychydig or hyn y medd St. *Jaco* yn ei alw, *Tarth ydyw, yr hwn sydd tros ychydig yn ymddangos a chwedi hynny yn diflannu.* Darfodedig yw r byd mawr medd St. *Joan*. Y byd bychan, (dyn) a *rêd* o flaen hynny. Ar byd drwg a hêd oi flaen yntau. Fe ddichon *escyrn sychion Ezeciel* fyw. Ac fe ellir cydio dau bren (os anadla Duw ei ffasor) mewn *Mynudyn*.

Mat. 16. 25.
Jud 2d 3.
Dad. 2. 3.
Heb. 2. 10.
Joa. 16. 13.
Heb. 1. 14.
2 Tim. 2. 3.
Phil. 3 10.
Tit. 3. 11.
1 Cor. 7. 29.
Jac. 4. 14.
1 Jo. 2. 17.
Heb. 10 37.
Ezec. 37 9, 11, 19, 22, 23, 24.

Bwrriwch

Bwrriwch ich anadl ymadael (cyn dyfod hynny) ir tragywyddoldeb o lawenydd, neu druem: Yr hyn a ddiſgwyl ar dy *Waſtad-rwydd*, neu dy *Wrthgiliad*, nid yw a eimoes hwyaf ond cwmwl bychan. A *mwg*, neu *law*, y *gorau* ar *gwaethaf* o hono. Yr holl ddaioni ar drygioni or byd nid yw ddim amgen ſylwedd: ar diflaniad o hwnnw (dim mwy amſer) dyfod yn fuan, a darfod yn y man.

Rhy. 8. 18. *aterna quies aterno labore merito comparatur* Creg.

1 Cor. 7. 3. Dad. 3. 15. Dad. 22. 12. 2 Tim. 4. 8. 2 Cor. 9. 24, 25. Jac. 1. 12.

Ac onid awn at Dduw, Criſt a ddaw attom ni yn fuan. *Gwelwch* hynny a *delwch* allan er mwyn hynny. Y mae yn erchi i ni wneuthur. Y ddau. *Wele yr wyf yn dyfod ar frys, dal yr hyn ſydd genuit fel na ddycco neb dy goron di.* Pan ddelo y *mae ei wobr gyda ag ef.* Ath tal di a ſydd dwbl gyflog. Yr hwn a fuoſt yn waſanaethwr, ac yn ymladdwr ffyddlon troſto. Ac am hynny, ti a gai y ddwy: coron *Seinct a dloddefwr.* Felly gyd ac *Antidot* yr Apoſtolion y mae i chwi *gadwedigaeth* eich Jachawdwr. Oll ag *Amen* oi *enau* ef, i beri iddo weithio yn nertholach ar eich *calon* chwi. Gwrandewch yr hyn a ddywaid, yr hwn *yw Amen y tyſt ffyddlon a chywir.* A bydded *ffydd a gobaith* i ſelio yr hyn a ſcrifennodd ef gyd ach *Amen* chwithau.

Dad. 3. 14.

Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi yr rhai am canlynafoch i yn yr adenedigaeth, pan eiſteddo mab y dyn ar orſedd ei ogoniant, eiſteddwch chwithau ar ddeuddeg gorſedd yn barnu deudeg-llwyth Iſrael.

Mat. 19. 28, 29. *A barhau-fant gyd a myſi yn ſy mhrofedig-aethau.*

A

A phob vn ar a adawodd dai, neu frodyr neu chwiorydd neu Dad neu fam, neu wraig neu blant neu diroedd er mwyn fy enw i, a dderbyn y can cimaint, a bywyd tragwyddol a etifedda ef. Luc. 22. 30.

1803 June 2 Thursday
Morning about ½ after 2
Robt Parry was Born

1805 Nov 14th Thursday
night about ½ past Eleven
John Parry was Born

Diwedd.